DE VARICE INTERNO MORBORVM QVORVNDAM CAVSSA

AVCTORITATE
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
IN ACADEMIA LIPSIENSI
PRO LOCO
IN EODEM OBTINENDO
DISPVTABIT

D. IOH. EHRENFRIED POHL
BOTAN. PROF. PVBL. EXTRAORD. PHYSIC. PROVINCIAL.
ET APVD LIPSIENSES MEDIC. OBSTETRIC. ADI.

RESPONDENTE

CAROLO CHRISTIANO FRIDERICO MENZ
LONGOSALISSENSI-MISNICO
MED. BACCALAVREO.

LIPSIAE D. XXIII. SEPTEMBR. A. O. R. CIƆIƆCCLXXXV

LITTERIS SOLBRIGIANIS.

§. I.

Medicum practicum tunc demum artis ſuae peritum, in eaque tractanda exercitatum dici jure poſſe, ſi anatomicis atque phyſiologicis principiis probe inſtructus, mutatam corporis animalis indolem ac morboſam rationem penitus atque vno quaſi intuitu, ad aegrotum delatus, cognoſçat ac dijudicet, omnes conſentiunt, qui difficultatem cum ſtudio atque exercitio rei medicae conjunctam intelligunt. Nullum vero morbum cognoſcere, ejusque ſanandi methodum definire nobis licet, niſi in cauſſas ipſius, ſaepiſſime latentes, inquirere concedatur. Haec eſt haud dubie conſenſu omnium autorum ac obſeruatorum difficillima pathologiae pars, ſiue explicandae naturae morbi, ſiue curandi ejus rationem ſpectemus. Contra ea certiſſimum eſt, doctrina de cauſſis morborum recte cognita atque aſſidua obſeruatione vſuque percepta, medicum felici cum ſucceſſu artem exercere multosque antecellere, qui, deſti-

tuti hac cognitione ad aegrotum vocati, incerti ac dubii, quid in re praesenti consilii capiendum sit; hoc vel illud medicamentum eligunt, nec morbo tamen mederi possint. Multorum quidem morborum caussae ita in promtu sunt, vt, collatis inter se judicii rationibus, proxima morbi caussa statim agnosci queat, atque adeo ejus medela facilis reddatur. Innumerae vero caussae nos latent, partim, quoniam nobis absconditas rerum origines indagare ob limites cognitionis humanae nimis arcte circumscriptos non permittitur, partim, quoniam hac ipsa notitiae nostrae tenuitate inducti, caussas principes interdum accidentalium loco ac numero habemus; partim, quoniam nobis vel plane non, vel difficulter saltem persuadere possumus, ex hac vel illa caussa talem effectum proficisci posse, cum nexum omnium, quaecunque in morbo eueniant, non semper accurate perspicere queamus. Euenit inde saepenumero, vt, instituta corporum demortuorum sectione, longe aliam morbi sedem caussamque deprehendamus, ac propter rationes incerti et ancipitis judicii mox commemoratas opinati eramus. Interim sola dissectio cadauerum, quoad fieri potest, frequentissime instituenda ab antiquissimo inde tempore vsque ad nostram aetatem multas antea occultas morborum caussas, originem item ac sedem olim incognitam detexit ac deteget imposterum, vt sperandum sit, medicam artem, si studium anatomicae dissectionis ad pathalogicam rationem accommodetur, vti jam saepissime fieri solet, et ex obseruationibus collectis conclusiones eliciantur, ad summum perfectionis gradum euectum iri.

Inter

Inter cauſſas occultas variorum incommodorum referendi mihi videntur varices et inprimis varices in internis partibus latentes, quorum quidem autores ita mentionem faciunt, vt eos morbis interdum occurrentibus annumerent, nec tamen tanquam cauſſas eorum recenſeant. Oblata enim eſt mihi opportunitas, ſectionibus cadauerum inſtitutis, interdum obſeruandi, eos, in internis partibus haerentes, morbos procreaſſe. Quae res quum paullo diligentius diſpicere me juſſiſſet, quatenus varices quorundam malorum fontes fieri poſſent: per praeſentem ſcribendi occaſionem de hoc ipſo argumento, vberiori tractatione, vt mihi quidem videtur, haud indigno, quoad academicae exercitationis limites permiſerint, diſſerere animum induxi.

§. II.

Nomen varicum.

Ac primum quidem ſi veterum ſcripta curioſe perluſtramus, deſcriptionem quidem venarum tumentium hinc inde inuenimus, in externis partibus obſeruatarum, neutiquam tamen vllam varicum internorum illuſtrationem, ab illis exhibitam, deprehendimus. Nam viri, de re medica pariter ac chirurgica bene meriti, plerumque loquuntur de varicibus in cruribus pedibuſue ſubinde animaduerſis. Jam etſi frequentiſſime ibi obuenire ſolent, nullam tamen partem corporis animalis neque externam neque internam ab hoc incommodo liberam eſſe, obſeruatione repetita edocemur. Fiunt cauſſae morborum, deſtructiones pariunt diuerſarum partium, va-

riisque in locis occasionem praebent tumoribus varii generis, vlceribus, scirrhis &c. vti disquisitione post mortem suscepta patet ac luculentius pateret, si saepius dissectiones cadauerum concederentur.

In HIPPOCRATIS *) scriptis per vocem κιρσός intelligitur tumor, a vena dilatata in cruribus ortus, paululum eleuatus. AUR. CORN. CELSUS **), plurimique illius aeui scriptores idem per varicem intelligunt, tumorem scilicet in feminarum pedibus praecipue tempore grauiditatis oriri solitum, mollem illum, coerulescentem, inaequalem, qui, dum a foetu in vtero incluso venae inferiorum partium plus vel minus profunde premuntur, a sanguine stagnante et ibi collecto efficitur.

Ixia ab ARISTOTELE, varix, ramex, varicula ab autoribus latinis nominantur hi tumores venarum, praeter quae nomina nullibi accuratam rei ipsius descriptionem inuenire licet. Videamus igitur, an descriptionem paullo accuratiorem tradere possimus, vnde indoles morbi clarius cognoscatur, simulque eluceat, quomodo varices aliorum morborum caussae existere queant.

§. III.

*) In libro περὶ ἑλκῶν Sect. XVI. pag. 678. edit. v. d. Linden.

**) de Medicina; Edit. Exc. KRAVSII, Lipf. 1776. L. VII. cap. 31. Conf. GERARD. v. SWIETEN in Comment. ad Boerhaav. aphorism. Tom. IV. pag. 480. HEISTER. inst. chirurg. Amstel. 1739. 4. p. 1169.

§. III.

Differentia varicis ab aneurysmate et hydatide.

Si deſcriptiones varicis, ab antiquis autoribus aeque ac recentioribus *) propoſitas, inuicem comparamus, illos fere omnes contendere animadvertimus, varicem in vena eſſe idem, quod aneuryſma in arteria ac hydatis in vaſe lymphatico eſt, dilatationem nempe vel tunicarum venae, vel luminis totius vaſis. Cum vero vena et ſtructura et ſitu ab arteria et vaſe lymphatico differat, cum porro cauſſae ac ſymptomata plane diſcrepent, age diſquiramus, annon hic ipſe, de quo nobis ſermo eſt, morbus de aneurysmate ac hydatide diuerſus ſit. Quodſi ad originem atque indolem morbi attendimus, ſtatim intelligimus, omnem venam facilius extendi, quam arteriam,

*) Confer. HIPPOCR. l. c. A. C. CELSUS l. c. LOWER. in Tractat. de corde C. 2. HILDANUS centur. 4. Obſerv. 85. IOH. MUNNICKS in Chirurg. ad prax. hodiern. accommodat. Amſtelod. 1715. 4to. v. SWIETEN l. c. T. I. p. 166. Conf. M. AUR. SEVERINUS de abſceſſuum recondit. nat. Lugd. Bat. 1724. 4to. p. 216. 217. 227. cet. Cl. F. B. DE SAUVAGES in noſolog. method. Lugd. Batav. 1768. 4to. varicem, cyſtidem venoſam appellat. T. I. Gen. XXX. p. 97. 163. I. LIETAUD. Synopſ. univerſ. prax. med. Amſtel. 1725. 4. p. 306. MORGAGNI de ſedibus et cauſſis morborum, Venet. 1761. Fol. L. IV. vbi de tumoribus agit. CULLEN, noſol. method. gen. XI. p. 246. Syſtematic Elements of the Theory and Practice, by JOHN AITKEN cet. Edinburgh 1779. 8. p. 128. ſqq. ANTON. DE HAEN Praelection. in H. Boerhaave Inſt. pathol. edit. ab F. de WASSERBERG Tom. I. p. 549. IOH. ZACH. PLATTNER inſt. chirurg. ed. 2. 1783. 8. cura Exc KRAUSII §. 419. in not. it. BOERHAAVE in prael. acad. T. VI. p. 82.

teriam, quum ejus tunicae, eaedem quidem ratione numeri, quae in arteriis, ſint tenuiores tamen ratione ſtructurae, quam in illis; itemque inprimis, vti ſatis conſtat, ob tenuiſſimam tunicam muſculoſam, excepta venae cauae illa parte, quae cordi proxima eſt, ac vena portarum. Probat tenuitatem tunicae muſculoſae minor elaſticitas venae quam arteriae, pulſus defectus, ſicut pellucens per venas ſanguis minorem denſitatem tunicarum in vniuerſum oſtendit. Alterum argumentum deſumitur a ſanguine venoſo ad lentorem prono, quoniam mixtio ejus per ſecretiones factas mutata, glutinoſaque ipſe inprimis parte orbatus eſt: vnde et regreſſus ejus in venis, cauſſa leuiſſima interdum accedente, conſueto difficilior fit, imo plane ſaepe impeditur; collectus nunc vel in vna, alteraue parte venae ſanguis vel in pluribus venis ſimul, haeret, ſtagnat, adfluente nouo ſanguine particulae ſanguinis, jam ſpiſſae factae, augentur, ſpiſſiores fiunt, atque ob lentorem coagulantur. Cum enim hanc ob cauſſam acidam indolem aſſumat, ſeroſa ac lymphatica pars ſuperſtes, ad coagulum prona, facillime hanc ſubit mutationem, cujus rei indoles in conſiderando diuerſo varicum gradu mihi attendenda eſſe videtur. Propter has igitur cauſſas, inprimis vero propter deficientem vim elaſticam vena facilius dilatatur, quam arteria; tunicae ejus craſſiores fiunt, quia tela celluloſa, vnicuique earum ſubſtrata, multo minor ac tenuior quam in arteriis, cum membranis citius atque arctius cohaeret, ac mox vere coaleſcit. Inde fit, vt tumor varicoſus celerius creſcat in illam magnitudinem, quam conſequitur plerumque tumor aneuryſmaticus arteriae, in qua copioſior tela celluloſa ſubſtrata ac vis muſcu-

musculosa elasticitatem ejus longius sustinet, atque adeo extensioni resistit. Etenim si vena vel externa, vel interna, subito extenditur, aut sanguis in venas collaterales transit et plures formantur tumores varicosi, aut mox illa rumpit, sanguinemque effundit; id quod in aneurysmate non obseruamus, cum vna tantum arteria, nunquam plures dilatentur, aneurysma per plures annos lente crescat et diu gestetur, nec tamen tam diuersa incommoda, quam varix, producat aliisque morbis occasionem praebeat. Quod vero ad sedem morbi attinet, disquiramus nunc, vtrum varices solum inter valuulas reperiantur, an etiam in aliis locis venarum appareant. Videtur quidem sanguis faciliori ratione ibi colligi, stagnare et in circuitu impediri, quam in reliqua parte, si ad structuram valuularum respicimus, et eos sequimur, qui ita statuunt *): vero praesentia varicum in vena portarum ac vena pulmonali, quae valuulis carent, contrarium probat: imo distensio valuularum ac ruptura, si euenerit, effectus potius varicis, quam caussa proxima ac sedes haberi debet. Sed videamus de vlteriori analogia vel differentia aneurysmatis, hydatidis et varicis. Aneurysmatis quidem veri, siue tumoris, qui sanguinem rubrum in dilatata arteria continet, hae sunt notae: arteria si dilatatur, vbique aequaliter lente intumescit, et sensim formam oualem circumscribit, ita vt limites exten-

*) Vid. HENRIC. MEIBOM. Differt. de valuulis vasorum earumque structura cet. Helmstadii 1682. § 63. et *Ejusdem Differt.* de motu sanguinis naturali ac praeternaturali ibid. 1668. §. 76. quae inueniuntur in Ill. HALLERI Disput. anatom. select. Vol. II.

extenſionis definiri poſſint, ſiue magnus, ſiue paruus ſit tumor: color cutis non mutatur, pulſus ſentitur digito admoto ac continuata preſſione tumor euaneſcit, ſaltem ad tempus. Nam ob vim arteriae muſculoſam vbique eandem elaſticitatem, minori tantum gradu quam in ſtatu ſano, ſeruat. Equidem haud ignoro, pulſum pro ſigno certiſſimo tumoris aneuryſmatici haberi: idem tamen non temere exiſtimo, fallax hoc et incertum ſignum eſſe, cum ſi ille in aneuryſmate vero circumſcripto celeriter, vt interdum fit, creſcat, pulſus vel valde debilis fieri ſoleat, vel plane tollatur, vel contra ea in tumore vnoquoque alio, aut abſceſſu profundo, ſuper quem arteriae repunt, aut inprimis in ſacco polypoſo, qui creſcendo arterias cutaneas verſus anteriora attollit, vti experientia edoctus ſcio, tactu percipiatur *).

§. IV.

Definitio varicis.

Intelligimus vero per varicoſam venam praeter modum a ſanguine ſpiſſo dilatatam ac extenſam, indolentem illam ac tumentem hinc inde, relictis variis interſtitiis, ita vt ſerpentino tractu hinc eleuata, inde depreſſa, flexuoſa, vndulata quaſi et nodoſa, ac veluti per partes ſpaſtice contracta appareat. Omnis ejusmodi tumor ſeu varix, mollis, colore vel variegato, vel ex rubro

*) Confirmat hoc ILL. PLATNER l. c. §. 422. ILL. RICHTER in ſeinen Anfangsgründen der Wundarzneykunſt, Göttingen 1782. 1 Theil. §. 514.

rubro coerulescente insignis, inaequaliter serpens quidem, limites tamen canalis venosi semper definiens, vnde et ab ecchymosi differt, cuilibet vel leuissimae pressioni cedens, pulsu carens, ab aliis tumoribus congeneribus differt. Hydatis denique vel tumor vasis lymphatici obstructi qui tantum in fine eius, nunquam in media aut alia parte, sub forma bullulae sphaeroideae inuenitur, nec unquam sanguinem, sed serum lymphaticum in se continet, facillime a varice distinguitur.

§. V.

Caussae varicis praedisponentes.

Perlustrata caussa morbi proxima, nunc ad caussas praedisponenetes atque occasionales progrediamur. Inter priores quidem referimus laxitatem venarum generalem, inprimis vero partialem in quibusdam corporis partibus deprehendi solitam, e. g. in abdomine, pedibus, vesica vrinaria, membranaceis partibus, superficie cutis cet. porro plethoram ad vasa, vnde et in sene varix saepius, quam in juniore occurrit, sanguinis spissitudinem et dispositionem ad coagula, in venis frequentiorem ob aequabilem et lentum motum. Haec plethora ad venas conspicua, per quam πελυαιμίαν veteres intelligunt, i. e. plethoram ad vasa, caussa varicis fit in homine solito debilioris habitus, in quo venae, laxiores semper quam arteriae, a copia sanguinis densi ac bene mixti nimis distenduntur, tandemque, omni fere elasticitate amissa, tument ob sanguinis recursum retardatum vel plane impeditum. Ejusmodi enim sanguis particulis nimis bonis, si ita dicere fas est, ac oleosis

 abun-

abundans facili negotio spissus et ad coagula pronus redditur. Transit quidem semper adhuc pars sanguinis in venas laterales, sed idem nascitur ibi incommodum, vnde et plures venae varicosae simul existunt; quo fundamento nititur distinctio varicis in solitarium atque nodosum *) vel ramosum. Impeditur vero etiam in venis regressus sanguinis, si nimio impetu sanguis arteriosus versus venas mouetur, dum suppressa v. c. perspiratione in vno alteroue loco motus intestinus sanguinis augetur, vel si motus muscularis circulationem non adjuuat, quapropter stases et coagula oriantur, venaeque dilatentur ac tumeant necesse est. Si porro vel nimia pars terrea, vel materia acris, scrophulosa, arthritica, scabiosa, vel alius indolis, in sanguinem conuersa mixtionem eius mutat, spissum illum reddit, in venis, etiamsi per arteriarum vim musculosam propellitur, facillime haeret ac thrombum format, cui ejusdem naturae adfluens sanguis adhaeret, obstructionem efficit, venam dilatat, ac varicis ortui occasionem praebet. Annon interdum concretiones polyposae, in venis majoribus, refluxum sanguinis prohibentes, caussis, hactenus commemoratis, adnumerari ac varicem in minoribus venis producere possint? ea vero quaestio est, quae accuratiori medicorum examine non videtur indigna. Illud autem facile puto intelligitur, venarum tumores saepenumero ab inuoluntariis musculorum contractionibus

siue

*) Vid. F. B. SAUVAGES libr. c. Amstelod. 1768. 4to Tom. I. pag. 163. it. I. I. PLENCK Nov. Syst. tumor. Vienn. 1767. 8vo. pag. 144.

siue motibus spasticis procreari. Venae enim, vti satis superque constat, musculis propius adjacent, ac quasi inter superque eos repunt, quam arteriae, profundius sub musculis positae, ideoque plus patiuntur, quam hae, si spasmus diutius durat. Pertinent huc spasmi hysterici, hypochondriaci, itemque illi, qui ab acri lympha, ad interiora viscera conuersa, oriuntur, motus epileptici, conuulsiui inprimis feminarum, quae defectu menstruorum laborant, nec non grauidarum, durante partu et post eum existere soliti. In hoc vltimo casu spasmi ad partem quandam definitam venae, vel ad quasdam venas sanguinis affluxum efficiunt, vnde euenit, vt venae, nimis irritatae, elasticitate priuentur, laxae fiant, et ad sanguinem inter cauum suum retinendum disponantur. Tumores metastatici post morbos acutos ad viscera orti, aliique praeternaturales, cystici, scirrhosi, ac carcinomatici in interioribus cauis producti ac latentes, qui pressione ramis venarum nocent, regressum sanguinis impediunt et ad varicem disponunt. Morbosa inde a natiuitate dispositio partium corporis animalis, et mala conformatio ossium capitis, spinae dorsi, pectoris, peluis atque extremitatum, inprimis inferiorum, praeternaturalis directionis vasorum caussae fiunt, ideoque difficilem, retardatam ac impeditum regressum sanguinis per venas efficiunt. Neque minus euacuationes, vti inprimis sanguinis, ita et aliorum fluidorum, crebrius impeditae, inter caussas praedisponentes referri debent; item vigor motus peristaltici in ventriculo et intestinis suppressus, respiratio anxia ac languida, aer in intestinis retentus, et id genus alia, quae diligentem sane medici attentionem merentur.

§. VI.

§. VI.

Caussae occasionales varicis.

Quod vero ad occasionales caussas attinet, inter eas numero omnia, quae antea enarratas praedisponentes gignunt, et per pressionem, in venas factam, regressum sanguinis ad venam majorem minuunt, vel plane supprimunt. Huc itaque referri debent ea, quae haemorrhoidum originem accelerant, vita sedentaria, pectoris et abdominis compressio, nimia quies itemque nimius motus post pastum, inprimis nisus foecum excretionem crebrius cohibendi, regimen nimis calidum, potus calidioris copia, balnea valde calida, vsus crebrior medicaminum valde irritantium ac relaxantium, acidorum, dulcium, opiatorum e. g. cet. abdominis, pectoris, extremitatum inprimis inferiorum strictior ligatura, inordinatus fluxus menstruus, grauiditas, membri cujuscunque violenta extensio, onerum gestatio in tergo, capite, casus ab alto, ictus, et vti Cl. Plenck *) contendit, incessus diuturnus in lacu, in quo hirudines latent; saepius repetita venaesectio, applicatio intempestiua ac crebra cucurbitularum et hirudinum, qua interdum vti solent, qui haemorrhoidum fluxum supprimere student; scarifatio inepte adhibita, e. g. in ophthalmia sanguinea, vt plus vna vice obseruare licuit, applicatio aquae frigidae ad coercendum sudorem pedum, aliarumque partium. Praetermittam nunc plures errores, qui quotidie committuntur, nec damna viliora afferunt.

§. VII.

*) in l. de tumoribus pag. 143.

§. VII.

Effectus varicis.

Jam vero effectus breuiter colligamus, qui has caussas praegressas sequuntur. Simulac igitur sanguinis stasis gignitur, neque ab initio tollitur, venae premuntur, reditus sanguinis et praestanda resorptio per venas minores impeditur, obstructio ac repletio venae, seu accumulatio sanguinis crassi oritur, quae ejus tumorem seu varicem efficit. Resistit interdum, ac fere semper vena, nisi nimis laxi habitus est, extensioni, ac promouere conatur regressum sanguinis, ad quod multum conferunt valuulae, quibus deficientibus majus vtique malum oriretur. Illae enim, quoniam sese expandunt, sanguinem propellunt et suo robore violentiae externae pro viribus resistunt; nunquam enim circa hos nodulos ita extendi venas animaduertimus, si venam varicosam accurate disquirimus, uti plerumque putant, ob majorem ibi a valuularum ortu et principio proficiscentem crassitiem ac densitatem. Si itaque quibusdam videantur venae eo vsque dilatari, vt valuulae dimittere sanguinem cogantur, erroneam puto esse sententiam, quum illae tunc demum dilatantur, cum non rumpuntur, aut ob debilitatem parietibus vasorum applicantur. Quapropter, si valuulae venosae in varice patiuntur, id effectum morbosum potius, quam caussam dicerem. Varicosi tumoris effectus sensim, non subito mutantur ac grauiores fiunt, qui ab initio vix attendendi videbantur; quamdiu enim tumor formam suam non mutat, tamdiu sanguis consueto paullo spissior, fluidus tamen

tamen adhuc, venas vicinas quaerit, eas extendit, atque adeo rete quasi venosum, siue in externis siue in internis partibus oriatur, vti id saepe obseruare licet, formatur, atque tumor mollis limitibus suis circumscribitur.

Simulac vero tumor increscit, atque forma eius mutatur, cum ex rotunda in oualem vel ellipticam transit, judicandum est, sanguinis motum jam lentiorem factum esse ac plane impediri, ita vt coagula oriantur, sanguisque in formam solidam, lamellatam ac carni similem substantiam abeat. Si incrementum capiunt varices, majora incommoda proferunt; acer fit in iis contentus sanguis, irritatio ac pruritus oritur, et inflammationem subeunt, quae saepe suppuratione, gangraena ac sphacelo finitur. Verum etiam tumores ipsi subito rumpuntur, ecchymosin proferunt, vel si locum elegerint, quo sanguis effluere possit, haemorrhagiam efficiunt ingentem, vel periodicam, vel continuam difficillime compescendam. Exemplo sit nobis carcinoma, in quo saepissime auxilium chirurgi aut medici requiritur, ad effluxum sanguinis magnum, grauissimis symptomatibus, lipothymia, neruosis affectionibus cet. stipatum, ac saepius recurrentem, ita vt mors tandem exinde sequatur, compescendum. Comprimuntur ab iis partes vicinae, ita vt sanguinis circulatione impedita, vel noui varices, vel tumores varii generis, dolores summi, spasmi, obstructiones aliaque oriantur. Si dissectionem corporum instituimus, febre putrida, vel intestinorum sphacelo demortuorum, maculas liuidas, nigricantes in tela cellulosa ac tubercula detegimus, quibus vlterius disquisitis, patet, varices in venis majoribus ac mino-

nori-

rioribus adesse, ita vt primo intuitu inflammatione vera partes hae interiores laborasse videantur, ac deinde, illa in sphacelum abeunte, mors insecuta esse. Sequitur in eo morbo sine dubio sphacelus ex stasi, in venis orta, quoniam regressus sanguinis ad vasa majora impeditur; lentor vero sanguinis acris, ad resolutionem jam proni, irritatione fibram venae laxam mox destruit, erodit et telam cellulosam replet, illaque symptomata gignit. Idem in sic dicta inflammatione venosa quorundam, quae tamen semper pro effectu inflammationis, nunquam pro inflammatione vera habenda est, de qua tam multum inter Ill. Hallervm aliosque disputatum est, obseruare licet. Confirmant ea, quae diximus, luculenter obseruationes ab Exc. Morgagni *) hac de re jam factae, vbi egregie per sectiones, crebro institutas, demonstrauit, se loco inflammationis verae ibi, vbi nulla febris, nulla signa inflammationis praegressae adessent, venas varicosas, ecchymosin in telam cellulosam, vel tubercula nigricantia, liuida, putrida, quae sphacelum ac mortem produxissent, reperisse. Respiciendum est, vt puto, tunc potissimum ad bilem deprauatam, quae sese non raro in putridis et inflammatoriis morbis sanguini per resorptionem immiscet, et febrem vel irregularem ac complicatam reddit, vel, quoniam regressus sanguinis tollitur, eam plane supprimit, lentoremque vniuersalem inducit, vnde resolutoria

*) de Sed. et causs. morbor. Libr. III. Epist. XXXV. sqq. de dolore intestinorum; eandem sententiam fouent Ill. Richter in Instit. chirurg. pluresque recentiorum.

toria destructio sequitur. Partes varici proximae, tela cellulosa et cutis ita premuntur, vt inflammatio oriatur, qua vel discussa, vel inciso varice, si paruus est, aut sponte rupto, vel abscessu formato, durities cutis in eo loco semper remanet, vasaque varicosa, partim destructa, partim seruata in cute sub forma macularum vel ramorum subtilissimorum, cruore tinctorum, apparent, et cum cute ac tela cellulosa concrescunt. Vestigia huius rei remanent in cute post apertos ac curatos furunculos atque anthraces aliosque tumores.

§. VIII.

Morbi capitis ex varice.

Quibusdam effectibus generalioribus, qui ex varice oriuntur, commemoratis, studeamus nunc demonstrare, morbos singulos per varicosos tumores gigni posse. Proposuimus autem nobis inprimis agere de varice, in internis partibus corporis occurrente, inde et solummodo disquirendum est, quatenus hic vel morbos internos vel externos procreare soleat. Qua de caussa et liceat nobis jam soli distinctioni in internos ac externos varices insistere, nec definire, vtrum prolatae ab obseruatoribus quibusdam diuisiones in communes, proprios, magnos et paruos, in ordinarios ac monstrosos e. s. p. locum habere possint, nec ne: cum non dubitem, eas saepe fundamento distinctionis carere *). Si regressus

*) Conf. B. GOTTLOB FRIEDRICH RICHTER Diss. med. chirurg. de grauidarum varicibus Lips. 1781. 4to §. 4.

ſus ſanguinis ex capite per venas jugulares difficilis fit, vel plane impeditur, oriuntur ſaepiſſime dolores capitis grauiſſimi, ac fixi illi vel in vertice, vel in fronte, vel in vno alteroue latere, qui nullis medicaminibus cedunt; oritur poſtea vertigo, ſyncope, paralyſis, denique apoplexia. Si vterus e. g. durante grauiditate, inprimis circa finem eius maxime diſtentus, vel quaecunque alia pars, cuius vaſa ſanguine repleta ſunt, omnes partes vicinas comprimit, motus ſanguinis verſus caput augetur, ideoque ſanguinis venoſi regreſſus ad cor nimis acceleratur, ita vt pulmo minus commode ac libere ſanguinem transmittere poſſit, quapropter ſinus venoſus et auricula anterior turgent ſanguine, nec ſanguis venoſus ex jugularibus venis regredi queat; venae et ſinus cerebri, ſanguine ſpiſſo reddito, relaxantur, diſtenduntur, ac varices formant, qui in ſubſtantia cerebri corticali, praeſertim autem in meningibus apoplectice demortuorum ſaepius deteguntur. Sic pari ratione varices in plexibus choroideis cerebri eorum, qui apoplexia lethali ſubito afficiuntur, inuenimus, quibus diſſectis, non ſanguis fluidus, ſed ſpiſſus reperitur. Ex his concludimus, obſtructionem et dilatationem venularum, lente factam, cauſſam mortis repentinae eſſe.

Exc. Morgagni in opere de ſede et cauſſa morbor. L. I. praeclaras de hac re nobiscum communicauit obſeruationes, quae noſtram ſententiam illuſtrant. Quam ſaepiſſime enim vaſa venoſa minima corticis, meningum cerebri, plexuumque choroideorum varicoſa in eiusmodi hominibus, qui longe ante de affectionibus capitis

pitis conquerebantur, nunc ſubito mortuis, deprehendit. Similiter inuenimus ſanguinem grumoſum, extrauaſatum atque in ventriculis cerebri contentum in iis, in quibus venae plexuum choroideorum vel ruptae vel eroſae erant.

Disquiſitio ophthalmiae ac morborum oculi accurata conjuncta cum ſectione anatomica oculi nos ducit ad abſconditas cauſſas in varice quaerendas. Scirrhus et ipſe cancer palpebrarum, inprimis ea ſpecies cancri, quam recentiores chirurgi *verrucoſum* vocant, oritur ſolum a vaſis varicoſis membranarum oculi ac integumentorum; premuntur enim ab iis glandulae, et ſecretio lymphae impeditur; longe interdum latent, tandem vero, vbi nulla cura admittitur, cauſſae euidentes fiunt. Pertinent ad morbos oculorum, ex hoc fonte deducendorum, *morum* ſic dictum palpebrarum, ſpecies naeui, verrucae cancroſae palpebrarum, ophthalmiae chronicae, varicoſitas conjunctiuae, cujus duae ſpecies exiſtunt, ſimplex, ac complicata cum pterygio, quam Graeci *cirſophthalmiam* vocant; carcinoma vulgare bulbi, vbi vaſa albuginea varicoſa, ſanguine atro infarcta, carnea quaſi redduntur, ſenſim totum bulbum, ob regreſſum ſanguinis impeditum, ſcirrhoſum efficiunt, ita vt viſus pereat*).

§. VIII.

*) Confer. Exc. Ios. Iac. Plenck Doctrina de morbis oculorum, Edit. 2da. Vienn. 1783. 8vo.

§. IX.

Morbi narium ex varice.

In tribus recens natis infantibus obſeruaui incommodum, in organo narium ſedem ſuam figens, quod obſeruatione dignum mihi viſum, vt ſequelam venarum varicoſarum conſideraui. Duo infantes, eadem matre intra tres annos in lucem editi, primis diebus bene valentes, die octauo vel decimo circiter poſt partum, primum inquieti, febrili calore vexati, deinde paullo tranquilliores facti, ſtillicidio ſanguinis e naribus afficiebantur, quod non continuo, ſed interruptis vicibus obſeruabatur, atque ſtertore. Paullo poſt ſanguis congrumatus ac nodulorum ad inſtar ſternutatione ejiciebatur magna cum vi per quosdam dies, quo tempore etiam per anum ejusdem formae ſanguinis grumi nodoſi, liuidi, longitudine dimidii pollicis, ac digiti minimi craſſitie copioſe excernebantur. Applicata externa ac interna medicamina nullum praeſtabant vſum, niſi hunc, vt excretio promoueretur illius ſanguinis. Detexi interea, excreta e naſo, ex parte ſaltem, formam ramulorum minimorum vaſculoſorum habere, quapropter ea in aquam immiſi, quo viderem, cujus indolis eſſent: reſoluebatur ſanguis, ac partes membranaceae, quae vaſa tenuia ſine dubio venoſa erant, remanebant. Sic quosdam dies miſere viuebat natu major infans, et decimo quarto die moriebatur. Parentes non denegabant ſectionem cadaueris, quam ab illis petii: qua inſtituta, in interiori cauo inteſtinorum ac in ſuperficie eorum ingentem copiam venarum varicoſarum, item in pleura, atque pulmone, ac denique in meningibus et cortice cere-

bri inueni, quarum quaedam libere in cauis haerebant. Alter infans, anno praeterito natus, die duodecimo post partum iisdem vexabatur symptomatibus, excepto eo, quod nullus sanguis per anum excerneretur; nasus intumescebat ad radicem ejus praesertim, accedebat debilitas summa, ob copiam sanguinis, per nares excreti, et infans soporosus fiebat, ita vt de adhibendis remediis analepticis ac roborantibus cogitarem. Commendaui inde epithemata externa ex aceto et aqua frigida, capiti ac abdomini imponenda: junxi his solutionem extr. Cort. peruuiani cum aqua Rabelii, quibus autem haec excretio non sistebatur, sed mitigabatur. Post quatuor septimanas, quamquam interea saepissime mortem timueram, cessabant haec incommoda, infans sanitatem pristinam recuperabat, et vegetus adhuc viuit; vnica tantum vice symptomata morbi, sed multo mitiora, reuerterunt ante duos menses accedente tussi, ita vt particulae quaedam grumosi sanguinis excernerentur, sine incommodo tamen. Mater horum infantum, ceterum sana, raucedine ac paraphonia interdum afficitur, quo incommodo reliqui duo ejus infantes, qui liberi a malo commemorato fuerunt, pari ratione continuo fere vexantur. Idem postea in alio infante quasdam septimanas post partum quoque obseruaui, qui vero sanitati restitutus est, sine vllo incommodo relicto. Eadem ratione non dubito, caussam haemorrhagiae narium in junioribus, dum vel in febre a dentitione orta, vel dum celere incrementum capiunt, vbi congestiones sanguinis versus caput oriuntur, in venis relaxatis ac inde dilatatis, nonnunquam saltem, quaerendam esse. Polypi narium ii, quos fere semper praecedit dolor capi-

capitis fixus, grauis ac diuturnus, ex venis varicofis oriri videntur, quae in vicinia eorum inueniuntur, et haemorrhagiam vel fpontaneam, vel periodicam, vel excitatam per applicationem forcipis, in ligatione eorum comitem habent *). Haemorrhagiae narium periodicae exempla mihi duo nota funt: curae meae traditus erat vir quadraginta circiter annorum, qui juniori aetate moliminibus haemorrhoidalibus laborabat, quae anno trigefimo ceffabant; ab eo tempore de dolore capitis ab obftructione narium conquerebatur, quorum incommodorum leuamen fenfit, accedente haemorrhagia periodica, id quod per tres fere annos durauit; omnes et minimae venae cutaneae faciei, inprimis vero ad radicem nafi et ad genas nigrefcente turgebant fanguine. Ante tres, et quod excurrit, annos polypus pendebat valde craffus, totam cauitatem nafi replens ex narium orificio finiftro; cum chirurgus extrahere eum conaretur, haemorrhagia ingens fequebatur, ac aeger per os et nafum magnam copiam fanguinis atri et liuidi ejiciebat. Applicabantur adftringentia ad fiftendam haemorrhagiam et pars polypi extrahebatur. Curatione finita, iterum per annum fere totum haemorrhagia ceffabat; paullo poft reuertebatur, polypus magnus e naribus pendebat et chirurgico auxilio vfurpato exftirpatio

*) Confer. OLOF ACREL, chirurgifche Vorfälle, a. d. Schwed. überf. von D. I. A. MURRAY, Goetting. 1777. 1 Theil. pag. 158. Ill. RICHTER in obferv. chirurg. Fafcic. II. pag. 127. MORGAGNI de fed. et cauff. morbor. L. I. Epift. XIV. de morbis narium et aurium.

patio ejus tentabatur, qua feliciter peracta, curaque justa adhibita, aeger sanitati perfectae restituebatur.

§. X.

Struma ex varice.

Quamquam strumae quidem vtplurimum inter morbos glandularum referuntur, et lympha spissa ac coagulata vt caussa proxima assumitur, tamen patet ex obseruatione, tumores ejusmodi ibi quidem, vbi glandulae magnae sitae sunt, ortos, vti e. g. ad collum, vel etiam alibi, non in morbis glandularum numerandos, sed vt caussas eorum considerandos esse, quoniam vt sacci varicosi, sanguine grumoso ac atro repleti, glandulas vicinas premunt, motum ac secretionem lymphae turbant, ac plane impediunt, indeque glandularum obstructionem ac indurationem gignunt, qua de caussa fere semper etiam aliquid scirrhosi secum conjunctum habent.

Videtur jam a Celso *) aliisque superioris aetatis medicis haec differentia animaduersa fuisse: iidem tamen haud dubie veram ejus indolem non plane cognouerunt. Quae tamen hodie accuratius obseruata et explorata sunt, docent, reperiri speciem strumae, quae a varice

*) De Med. L. V. c. 28. n. 7. *Struma, inquit, est tumor, in quo subter concreta quaedam ex pure et sanguine quasi glandulae oriuntur.* M. Aur. Severin. l. c. de nouissime obseruatis abscessibus L. I. c. I. pag. 173. c. V. pag. 186 seqq.

varice producitur, morbumque curatu vel difficilem vel curam plane reſpuentem, vti laudati auctores jam annotarunt, gignit. Puerperae, ſi vehementibus ad partum doloribus vexantur, ſtruma colli afficiuntur ac exinde difficultate reſpirandi, quae ſubito durante partu ipſo oritur, nullisque medicamentis vel externe vel interne applicatis cedit. Creſcit hic tumor interdum, cauſſis occaſionalibus accedentibus, nimio motu, celeri curſu, e. ſ. p. et inprimis augetur, ſi illae iterum partum edunt, cauſſaque partus valde difficilis exiſtit, quoniam vires reſpiratione anxia et anheloſa debilitantur, quae ad partum edendum requiruntur. Tumor hic plerumque mollis eſt, etiamſi cutis concolor maneat omniaque ſigna varicis adſint: accedit et hoc, quod venae cutaneae varicoſae eleuantur, quod deglutitio ac loquela difficilis redditur, quod vi magna interdum accedente, tumor rumpitur, ſanguinemque fundit. Sectione inſtituta inuenimus glandulas ſub tumore compreſſas, ac fere ſcirrhoſas, vaſa varicoſa circa tumorem bene multa, et videmus tumorem, qui ſtrumam mentiebatur, nil eſſe niſi venam dilatatam ac ſanguine ſpiſſo repletam, quae mole aucta, vicinas glandulas compreſſerat, adeoque cauſſa morbi facta erat. Pari ratione ſtruma in collo talis oritur, ſi quis nimis celeriter ac ſitu minus naturali corpore inclinato ſe verſus terram flectit, ad tollenda pondera nimis magna, ad dimouenda corpora grauiora e loco quodam in alium, ad ferenda onera e. ſ. p. quo in caſu aegri plerumque de ſono ac dolore tum in illa regione percepto conqueruntur, vbi ſtruma oritur. Si hoc incommodum vt morbum glandulae conſideremus, eaque medicamina adhibemus, quae in ſoluenda glandula

dula indurata, vel fcirrho curando ufum praeftant, apparebit noftrum auxilium irritum fore; fin vero reprimentia, et adftringentia ftatim ab initio applicamus, malum faepe tollitur *). Haec omnia, quaecunque jam propofuimus, demonftrant, dilatationem venarum cauffam proximam illorum morborum utique effe indicationemque eo dirigendam, ne plus medicamentis noceamus, quam juuemus.

Neque minus in oefophago varices exiftunt, vnde deglutitio difficilis redditur; inueniuntur porro varicofae dilatationes venarum ad vuulam, vbi nimis magna vi inter deglutiendum adhibita oriuntur, formam variam, rotundam, ablongam, vel aliam affumunt, et fi vel per os partes earum ejiciuntur, vel difcinduntur, vt fcio tale exemplum, collabuntur et fanguinem emittunt. Sic memini me duplici vice in vuula fcirrhofa videre ejusmodi varicofas venas admodum multas, inque tota parte interiori ac pofteriori oris ac faucium; et vix dubito, annon fcirrhofae indurationes glandularum faucium a fola compreffione per venas varicofas facta oriantur. In deglutitione per varices difficiliori reddita omnia medicamenta emollientia nocent, gargarismate vero adftringente adhibito faepe impedimenta remouentur.

§. X.

*) Conf. hac de re: Traité des maladies chirurgicales et des operations, qui leur conuiennent, par M. M. CHOPART et DESAULT cet. à Paris 1779. T. I. II. cujus libri verfio germanica edita eft Lipfiae 1783. vbi varia hujus incommodi exempla, praecipue Tom. I. p. 359. commemorantur; it. O. ACREL l. c. paffim. MORGAGNI, LIETAUD, cet. l. c.

§. XI.

Morbi pectoris ex varice oriundi.

Superius jam diximus, ſanguinis regreſſum ad vaſa majora atque cor retardari, vaſa inde minora diſtendi et varicoſa fieri, morbosque capitis inde proficiſci. Videamus jam, annon in cauitate pectoris occurrentes morbi ex eodem fonte deducendi ſint. Aſthma, ſ. difficultas reſpirandi ex venis varicoſis laryngis, tracheae et bronchiorum, vel pulmonalium venarum dilatatarum ortum ſuum ſaepe ducit, vti id obſeruare licet in iis, qui ſcrophuloſi et phthiſici naſcuntur, qui male conformata pectoris oſſa habent, quorum cavitas pectoris inprimis a parte anteriori valde depreſſa inuenitur, vel eorum, quorum pulmonum lobi pleurae accreti ſunt. Variae porro ſpecies haemoptoes, inprimis periodicae, chronicae et habituales, quibus feminae praecipue ſubjectae ſunt, quae ſuppreſſo menſtruorum fluxu laborant, ita vt mares, qui obſtructionem haemorrhoidum patiuntur; niſi eſſent hae haemoptoes ſpecies ex venis varicoſis, non per multos annos ferri comode poſſent; alia enim eſt conditio earum, quae ex rupto vaſe ſanguifero oriuntur, quo in caſu ſemper pulmonis laxa indoles laeditur, et vlcerum origini occaſio praebetur. Ejusmodi hominum vaſa pulmonalia venoſa fere omnia varicoſa poſt mortem inueniuntur; id quod, ſi ſanguinem rejectum durante vita illorum disquirimus, jam ſuſpicari poſſumus, nam grumi ſanguinis cum ſanguine tenui, fluido commixti, imo ſaepiſſime formam nodoſi vaſis referentes, ſine vlla praegreſſa cauſſa irritante, ſponte quaſi ac

sine magno incommodo exspuuntur, aegrique bene se habent, hac euacuatione facta. Exemplum ea, quae diximus, illustrans, communicatum mihi est ab amico quodam, qui praxin medicam cum laude exercet. Demandata erat curae ejus femina, quae de tussi, raucedine, ac sensu ingrato in ore conquerebatur, venae oris varicosae erant, et sanguine turgebant; sequebatur haemoptoe non adeo insignis per os, et tussis cessabat. Appellant hoc incommodum quidam haemorrhoides oris, vel haemorrhagias venosas, quarum caussae principes varices, in illis locis ex haemorrhoidibus suppressis orti, esse videntur. Describit ejusmodi haemoptoen varicosam Cl. PORTAL *), quae tussim sequebatur per longum tempus sine damno, vbi dilatata vasa sine dubio glandularum pulmonalium scirrhos pressione produxerant. Pthiseos porro species vna aut altera sine dubio exinde originem ducit, si vel ob laxitatem visceris obstructiones in systemate venoso hinc inde existentes, propter debilitatem venarum sensim augentur, vnde venae dilatentur et tumores varicosi oriantur, necesse est, quam phthisin non immerito varicosam dicere possimus, ac cum phthisi haemoptoica, melancholica, hysterica MORTONI, et SAUVAGESII **) conjungere,

*) dans les Memoires de l'Academie royale des Sciences de Paris, a 1780. p. 315. inserta est haec tractatio in denen Sammlungen für practische Aerzte 10. B. 3. St. S. 404. u. f. MORGAGNI plura exempla hujus rei collegit in L. de Sed. et c. Morbor. epist. XV. sqq.

**) MORTONI Phthisiologia, vers. german. Helmst. 1780. SAUVAGES l. c. T. II. Cl. X. ord. 2. p. 451.

gere. Sic quoque poſt pleuritidem ſpuriam, et peripneumoniam, inflammatorios morbos pleurae et pulmonis in genere, vel incognitos, vel neglectos, vel male tractatos, haud dubie obſtructiones venarum in membranis, in tela celluloſa, ac ſubſtantia viſceris ipſius remanent, quae diu latent, lente creſcunt, et tandem, ſi vere tument, incommoda varia proferunt, nodos ſ. tubercula, ſcirrhos, vnde phthiſis oriatur. Varicoſae vero et ipſae venae majores, caua ac pulmonalis, fieri poſſunt: inueniuntur interdum magni tumores venoſi ſanguine repleti in partibus externis, qui vt effectus varicum internorum conſiderari debent; vaſa enim interna partim telam celluloſam premunt, quae tumores format ſanguineos, partim vaſa externa, in quibus circulatio celerior redditur quoniam in interioribus lentior obſeruatur, dilatat, vnde tumores ex variis lamellis, ſi diſſecamus, efformantur, qui difficili ratione curantur, quoniam cum vaſis majoribus internis coniuncti, euacuato ſanguine ſemper iterum replentur; vel compreſſione externe applicata, reſpirationem anxiam efficiunt, et nullam omnino medelam admittunt, nam rumpuntur tandem impetu vno vaſa majora, effunditur in cauitatem pectoris ſanguis, et mors repentina ſequitur. Oriuntur omnes illi tumores, qui ſaepiſſime pro aneuryſmate habentur, plerumque ex leuiſſimis cauſſis, ex ictu, compreſſione, vel motu praeternaturali corporis ſuſcepto, vti id Cl. ELSE *) quibusdam exemplis illuſtrat;

*) Vid. the Works of the late JOHN ELSE, F. R. S. to which is added an appendix containing ſome Caſes of the Hydrocele, by GEO.

ſtrat; laeduntur vaſa interna majora, relaxantur, dilatantur, imo rumpuntur, exinde tumores aliaque incommoda in externis partibus, vti jam dixi, gignuntur. Refero huc exemplum morbi in viro quodam obſeruati, cujus indoles ſingularis erat nosque in indicatione ſaepe dubios reddebat, tandemque morte inopinata finiebatur.

Vir, cujus humores a natiuitate nunquam optimae indolis, per vitam ſedentariam acriores redditi erant, a trigeſimo circiter anno, inter varios leuiores morbos ophthalmia chronica afficiebatur, quae per interualla grauior vel mitior, interdum tamen tam grauis erat, vt radios lucis, oculum afficientes, plane euitare cogeretur. Conſilio medici ac chirurgi cujusdam tunc temporis ſcarifatio oculi ſuſcipiebatur, quoniam variculae palpebrarum, ac membranae conjunctiuae innumerae aderant; qua facta leuamen per quoddam tempus ſentiebat. Diſſuadebat alius medicus ſcarifationem, et praedicebat majora mala, inde inſecutura, aeger vero fidens huic medelae multum, eligebat operationem. Afficiebatur annis fere quinque poſt illam inſtitutam febre

GEO. VAUX London 1782. 8. cujus libri verſio germania prodiit Lipſ. 1784. p. 78. Huc pertinere videntur hiſtoriae morborum variae a M. A. SEVERINO in l. l. traditae in libro de ſelectis abſceſſibus, vbi partim quosdam tumores ſub denominatione varicis partim ſub aliis nominibus deſcripſit; ac figuris illuſtrauit. Cl. ELSE bene monet, chirurgos atque medicos hos tumores venarum accurate cognoſcere debere, quo medicamenta juſta adhibeant, nam niſi ab initio, vt indoles eorum poſcit, ſed vt aneurysmata tractantur, euentus ſemper triſtis erit.

febre catarrhali maligna, qua superata videbatur malum multum imminutum esse, ita vt per annum fere integrum nulla incommoda experiretur. Subito reuertebatur inflammatio, ac varices venarum oculi tumebant: oriebatur dolor summus, intumescentia palpebrarum, ectropium s. extrauersio palpebrae inferioris versus exteriora, exulceratio ejus, ita, vt verum cancrum verrucosum, de quo paullo ante dixi, referret.

Omnibus fere remediis incassum adhibitis aeger vsum eorum imposterum respuebat, et praeter diaetae regimen bonum, interdum remediis laxantibus, inprimis vero tempore vernali succis plantarum recenter expressis cum jusculo carneo, ac aquis mineralibus laxantibus, similibusque remediis vtebatur; ita vt annum quinquagesimum secundum aut tertium attingeret. Vitae conditio ac officium, quo fungebatur, requirebant tamen, vt motum corporis raro exercere posset; vt multum ac diu loqui, plerumque corpore inflexo, deberet, vtque denique pars superior pectoris a vestimentis valide conprimeretur. Factum inde est, vt in parte sinistra colli ad partem superiorem ossis sterni, tumor paruus, non adeo mollis, vix conspicuus, magnitudine nucis auellanae paruae oriretur; cutis erat vbique concolor, nulla pulsatio ibi tangi poterat, nec magnum incommodum exinde sentiebatur. Hic tumor ex improuiso subito increscebat, respiratio valde anxia reddebatur, per interualla ab initio quidem, postea tamen continuo; anxietas augebatur, si tergo incumberet lecto, quaeque tam insignis per totum decursum morbi erat, vt ex caussis in cauitate pectoris latentibus nec ex tumore

ex-

externe confpicuo ortum ducere poffe videretur. Cum iam pomi parui magnitudinem tumor attigiffet, aegerque valde anxius effet, auxilium medicorum ac chirurgorum implorauit, qui nos omnes, dubii de indole tumoris, incerti eramus de remediis eligendis et auxilio ferendo. Alii tumorem cyfticum, alii glandulam induratam ac fcirrhofam effe putabant; applicabantur remedia emollientia, cum difcutientibus coniuncta; fed nulla fequebatur mutatio, nec negligebantur medicamenta interna, fanguinem purificantia, aliaque. Tandem, cum integumenta tumoris infigniter dura effent, nam in aponeurofi mufculi latiffimi colli, quae etiam extenfa ad partem fupra tumorem erat, et duritiem atque tenfionem eius augebat, confilium cepimus, illum aperiendi; integumentis communibus cruciatim feparatis, tumoris facies liuida ac nigricans erat, atque tunica vere aponeurotica valde firma tecta. Nulla pulfatione in eo detecta, caute aperiebatur, quo facto fanguis partim grumofus, coagulatus, partim fluidus adhuc emanabat: in integumentis duae paruae arteriae reperiebantur, quae ligabantur, quoniam compreffio earum non adhiberi poterat, tumor enim difciffus parum tantummodo cedebat, durus ac eleuatus potius reftabat, nec fanguinis fluxus ceffabat. Separatis partibus cutis fuperfluis vulnus fanabatur paullo poft, ac tumor euanuit: omnia tamen fymptomata eadem erant, conquerebatur de oppreffione pectoris, refpiratione anxia, et paroxyfmi febriles leuiores quidem, eodem tamen gradu vt antea, reuertebantur. Paullo poft, nouus tumor rotundus, durus fub priore in confpectum prodibat, quem varii tumo-

tumores minores liuidi ad tractum totius offis fterni fequebantur, et vsque ad abdomen ipfum extendebantur, in cuius pariter ac in colli integumentis innumera copia varicofarum venarum inueniebatur. Omnes hi tumores duri erant, glandulisque duris ac fcirrhofis valde fimiles; fimulac vero increscebant, fluidum in iis contentum digito admoto diftinguere poteramus. Dubii autem et nos et aeger de euentu, vnico tumore eiusmodi excepto, quem adhuc aperuimus, reliquos intactos reliquimus. Aperiebantur quidam fua fponte et partim per fuppurationem feparabantur eorum integumenta, quo facto fimul vidimus, inter quosdam horum tumorum nexum effe, inter alios vero nullum. Symptomata peiora reddebantur, tuffis, raucedo, anxietas, cnm febre lenta coniuncta accedebant, os fterni emollitum prominebat, quafi vi quadam attolleretur, et aegri vires proftratae erant. Conquerebatur nocte de anxietate, praeternaturalique difficultate refpirandi, e lecto furgebat, tuffi vexabatur, et ejectis tribus vel quatuor vnciis fanguinis partim fluidi, partim grumofi, ejusdem indolis, qualis aperto tumore primo effluebat, catarrho fuffocatiuo fubito moriebatur. Sectione, quam omnes optauimus, denegata, vera caufla morbi nos latet, interim hoc certe contendi poffe ftatuo, quod aneurysma non fuerit, id quod figna docebant et effectus. Vtrum vero tumor varicofus internus in vafe quodam majore, an fcirrhus in cavitate pectoris pofitus ramuli venae axillaris internae, quae ad cutem pectoris abit, compreffionem effecerit, et his varicofis tumoribus ortum praebuerit; an varicofi tumores in abdomine horum

tumorum in pectore caussae fuerint, conjicere quidem, sed non certo pronunciare licet *).

Similem tumorem describit Ill. RICHTER in observ. chirurg. Fascic. III. cap. IV. *de raro tumore mammae*, p. 60. sqq. de quo contendit, se similem nullibi descriptum reperisse. „Femina triginta circiter annorum, tumorem „magnitudine juglandis nucis, mobilem ac inaequalem „in mamma dextra gerebat; quaesiuit auxilium Ill. „RICHTERI et ab eo petiit, vt illum exscinderet; ex „illo tumore ad papillam multi minores pisi magnitu-„dine tumores progrediebantur, versus inferiora, sur-„sum autem ex illo funiculus ad axillam procedebat, „tensus, durus, digiti crassitiem habens, sensim prope „axillam evanescens, vt finis illius haud distingui pos-„set. Quoties aegrota hunc tumorem digitis compri-„mebat et fricabat, prosiliit ex papilla liquoris subrubri „aquosi satis insignis copia, quo facto euanuit series „illa minorum tumorum, major ille flaccidus collapsus „magnitudinis suae aliquid amisisse deprehendebatur. Ad „pristinam magnitudinem intumuit iterum intra paucas „horas. Dolore vexabatur vrente, quoties tumor ni-„mis intumescebat, qui expresso liquore collapsoque tu-„more euanescebat iterum." Caussa huius tumoris erat

*) Communicaui jam hanc historiam morbi cum amico, qui libellum Cl. ELSE in linguam vernaculam transtulit, qui etiam illam tractationi Cl. ELSE p. 85. vbi de similibus tumoribus agitur, addidit.

erat ſuppreſſus per medicamenta fluxus haemorrhoidalis, quo ante plures annos femina laborauerat; non ita multo poſt illud tempus, induſii partem, quae mammas tegebat, ſanguine tinctam inuenit, neſcia, vnde ſanguis huc peruenerit, vsque dum foraminulum detegeret in cute prope papillam, ex quo prodibat diu, antequam tumor in magnitudinem oui gallinacei excreuiſſet humor ſanguinolentus. Praeter lapſis quibusdam menſibus ſubito tota mamma intumuit, ita vt ad axillam vsque extenderetur. Poſt vſum cicutae tumor mammae minor reddebatur, tumor vero deſcriptus nullo remedio adhibito ceſſit. Ill. Richter ſub finem huius hiſtoriae morbi addit, ſe non credere, hunc tumorem fuiſſe ſcirrhoſae indolis, ſed ortum duxiſſe contendit ſine dubio ex varicoſa vaſorum quorundam dilatatione, quare aegrotae operationem flagitanti abnuerit. Cauſſa vero varicum ibi ortorum forte in ſuppreſſis haemorrhoidibus ei ponenda videtur, quapropter medicamenta ad reſtituendum fluxum haemorrhoidalem ei ſuadere maluit, de quorum effectu vero plura neſcit.

§. XII.

Morbi abdominis et peluis ex ea cauſſa oriundi.

Primum locum inter hos morbos facile tenet hypochondriaſis ex varice orta, morbus ille diuturnus et moleſtus, qui hodie inprimis tam communis eſt, tamque innumeris ſymptomatibus ſtipatus, tamque varia ſub forma apparens, vt ſane ſummam attentionem medico-

 dico-

dicorum mereatur. Hypochondriasis, praecipue illa sanguinea inter varias alias species ex hoc fonte mihi deducenda videtur. Si enim certum est, in plethora semper sanguinem spissum reddi, facile etiam fieri potest, vt viscera ab eo obstruantur, atque adeo necessario sanguinis circulatio in vniuersum, ac inprimis regressus ejus per venas impediatur, ac difficilior reddatur. Probant hoc omnia signa, hic occurrentia, capitis gravis dolor, dyspnoea, lassitudo, desuetae narium haemorrhagiae, suppressa catamenia, haemorrhoides parce fluentes, aliaque. Vomitus cruentus, quem omni tempore fieri contenderunt medici ex sanguine lienis per vasa breuia in ventriculum effuso, atque per os ejecto, obseruatur in iis, vbi haemorrhoides non fluunt, multos per annos, ita vt nihil damni adferat. Valde vero dubito an omnis sanguis sic per os rejectus hanc viam eligat: inuenimus enim nec in cadaueribus vasa haec breuia vel rupta, vel erosa, et plerumque lienem sanum, id quod, vt ego puto, illo modo non locum habere posset, post tantam, vt interdum fit, ac repetitis vicibus ejectam copiam sanguinis. Si respicimus ad totum systema venae portarum, in eo casu tanta copia vasorum varicosorum ex illo orientium reperitur, vt necessario compressiones partium, in abdomine positarum, ab hac caussa proficisci debeant, et exinde dilatationes et obstructiones venarum ventriculi, ac intestinorum tenuium, vnde rejectio sanguinis illius grumosi ac coagulati, cum tenui interdum mixti sequatur. Venae enim hiantes in tela cellulosa, et cauis viscerum ipsorum inde compressae ac relaxatae, vel periodice, vel subito copiam sanguinis facile fundere possunt.

Obser-

Obseruamus hoc inprimis in iis, qui haemorrhoidibus illis saccatis, quarum Ill. THEDEN mentionem fecit, laborant, quae nisi recte tractantur, varicosis venarum obstructionibus ortum praebent. De reliquo certum est, in omnibus aegris, qui haemorrhoidibus laborant, quaecunque species earum sit, totum systema venae portarum debile esse, ramosque fere omnes, siue ad viscera, siue ad alias partes abeant, varicosi reperiri. Vt plurimum enim debilitantur a spasmo et strictura, vel ab acri quocunque quod irritationem excitare potest, quibus caussis cessantibus tollitur quidem etiam effectus, sed dispositio ad laxitatem augetur, aptioraque fiunt vasa ad varicosam obstructionem, vel in eodem vel in alio loco corporis subeundam. Exemplo sint haemorrhoides coecae, quae in iis inprimis oriuntur, in quibus antea haemorrhoides fluebant; nunc vero iis vel sponte vel consulto suppressis, vasa venosa ani ex laxitate in modulos tam variae formae vel interne vel externe extenduntur. Nec alia conditio est haemorrhoidum mucosarum, quarum sedem in glandulis ac vasis lymphaticis quidem quaerendam esse puto; sed caussa earum in vasis varicosis solum latet: vasa varicosa sci-

*) Confer. Neue Bemerkungen und Erfahrungen zur Bereicherung der Wundarzneykunst und Arzneygelahrheit von J. C. A. Theden, 1. Theil, Berlin, 1782. S. 56 u. f. vbi refert, se in diuersis aegrotis obseruasse saccos magnos, indolentes ex ano magnitudine pugni manus propendentes, scalpello et aperuisse. Docet illos homines multis incommodis, quae viscerum obstructionem indicabant, laborasse, quae postea cessarunt.

ſcilicet glandulas, vaſaque lymphatica ad anum poſita premunt et efficiunt, vt ille albidus, mucoſus humor per illarum tunicas tranſudet.

A ramorum venae portarum dilatatione deſtructio vnius alteriusue viſceris non immerito deriuanda eſt, ſi decurſum morborum quorundam attendimus. Fluxus hepaticus, lienaris ſ. ſpleneticus vti et ſic dictus morbus niger Hippocratis, qui a Cl. Sauvages ſub genere *Hepatirrhoeae* et *Melaenae* in Noſ. meth. Cl. IX. comprehenduntur, ad illos pertinent. In fluxu hepatico cruento, vti dicunt, ſanguis tenuis purus grumis intermixtus ſine dolore vel febre fluit, quem ſaepe tumor hepatis antecedit; vel a diſtentis in hepate, vel ab eroſis vaſis oritur, id quod praecipue ratione primi momenti apparet ex eo, quod ſemper vaſa varicoſa in hepate, ac ramis venae portarum in ſectionibus cadauerum detegimus. Idem valet de fluxu ſplenico atque ipſo morbo ſic dicto nigro Hippocratis, cujus quidem variae ſpecies exiſtunt, de quo tamen hodie inter omnes conſtat, quod non bilis ſic dicta atra, ſed quod ſanguis ex venis varicoſis lienis ac vicinarum partium per aluum fluat; videtur labes in ſanguine, in vaſis ipſis adhuc contento, obſtructionem faciente et reſoluto, quaerenda eſſe, vnde omnia haec incommoda oriuntur.

Liceat mihi pauca hic addere de varicibus, hinc inde ab Auctoribus, in regione abdominis obſeruatis. Legitur ſingulare exemplum apud M. A. Seve-

SEVERINVM *) et in Mart. BOGDANI obſervat. medic. **).

SEVERINVS in tota regione hypogaſtrica, ac in femoribus iunioris hominis rete quaſi turgentium venarum varicoſarum obſeruauit, quae poſt caſum ex alto ortae erant, ſcribit nimirum, „quaſſatum vno impetu ſanguinem ac verſus inferiora propulſum diſtendiſſe omnia „vaſa venoſa eaque laxa reddidiſſe. Quid? quod et „in partes inferiores factum corporis praegrauatum atque „concuſſum, varicoſas dictas dilatationes, onera bajulantibus curſoribus, ligones exercentibus excitare „compertum eſt.

BOGDANVS hiſtoriam tradit mulieris quadragenariae, quae abdomen turgidum octo annos ſine incommodo habebat, cuius omnem culpam ipſa in ſuppreſſis menſtruis haerere coniiciebat. Cum vteri hydropem putarent omnes eſſe, paracentheſin commendabant: antéream vero mulier moriebatur, et ſectio cadaueris inſtituebatur. Vix cute pertuſa, foetidae feroſo ſanguineae colluuiei copia ad libras XX. medicas proſiliebat, quae inter abdominis muſculos ac peritoneum continebatur, atque

*) in l. c. libro de noviſſ. obſervat. abſceſſibus §. 13. p. 227. *de varicibus infimi ventris ac femorum mire implicatis.*

**) vid. Mart. BOGDANI Med. Bernenſ. *Obſervationes anatomicae ad* Thom. Bartholinum. edit. c. M. LYSERI cultro anatomico, Frcft. 1579. 8. no. XI. p. 224. *de rara hydropis ſpecie.*

atque ex venis epigaſtricis tempore menſtrui fluxus ejecta erat. Iſtarum venarum extremitates tubercula, nuci auellanae ſimilia, habebant, ac ſi papillae eſſent, eademque ſciſſa. Putarant omnes, vterum labe affectum vel ſedem et cauſſam huius morbi in ea eſſe, attamen patuit, varices venoſos morbum peritonei effeciſſe *).

Data mihi nuperrime eſt occaſio fere idem et huic morbo plane ſimilem caſum obſeruandi, atque aſſerto Ill. WALTERI aſſentiri, qui dicit, nos latere adhuc multas morborum peritonei ac vaſorum cauſſas et ſedem. Traderem hic quod obſeruaui ſed alii ſcribendi occaſioni cum nimis longa deſcriptio huius rei foret, eam ſeruabo.

§. XIII.

Morbi veſicae ac partium genitalium.

Pauca adhuc jam addere conſtitui de vaſis varicoſis veſicae, et partium in pelui contentarum. Tubercula haemorrhoidalia, quae vulgo dicuntur haemorrhoides veſicae, conſtituunt tubercula nodoſa, varicoſa, quae obſtaculum faciunt in applicando cathetere propter vrinae retentionem. Communis eſt hodie hic morbus, multo communior, quam vulgo putamus; qui ſi male tracta-

*) Legi meretur de hac re Ill. I. G. WALTERI Tract. de morb. peritonei et apoplexia. Berolini 1785. 4to c. tab. aen.

tractatur, saepissime lethalis fit. Similiter mictus cruentus interdum ab haemorrhoidibus fluentibus oritur, aeque ac fluxus catameniorum spurius ex vasis varicosis vaginae ac vteri ortis. Horum dictorum exempla plura proferre possim, cum saepe illum morbum tractare mihi permissum fuerit, sed nunc praetermittam et hoc tantum monebo, nisi symptomata haemorrhoïdum bene tractentur, atque caussae harum vel abigantur, vel symptomata saltem leniantur; nisi vno verbo methodus curatoria] antiphlogistica eligatur, exitum morbi plerumque tristem esse.

Exitus vrinae per vrethram illaesis renibus ac vesica impeditur interdum per obstacula, quae in vrethra, disquisitione instituta, deteguntur; insigniuntur plerumque nomine caruncularum, atque intelliguntur per eas vel glandulae induratae vel excrescentiae carneas internae partis urethrae. Quamquam equidem nonnunqaum, inprimis in iis hujus indolis sint, qui morbis vrethrae venereis vel aliis laborauerint, tamen experientia edocemur, et hic loci vasa venosa varicosa impedire, quo minus vrina exeat. Si enim semper prominentes carunculae aut glandulae scirrhosae essent, non cederent, vt interdum fit sua sponte vel applicata venaesectione, vel roborantibus, nec reverterentur periodice, nec denique post vsum catheteris, vti ipse exempla talia scio, statim vrina cruenta, et postea vasa varicosa abrupta et exulcerata secederent. Quod ad vasa vteri spectat, copia venarum,

vti notum eſt, inſignis deprehenditur, quas non raro varicoſas in feminis, quae inordinato fluxu menſtruorum laborant, detexi. Memini me ſectioni intra quosdam annos duarum juniorum feminarum adeſſe, quae appropinquante fluxu menſtruorum, ſemper triſtitia imo melancholia affectae fuerant, denique accedente fluxu eorum aquae ſubmerſae erant, vbi, ſectione inſtituta, vteri vaſa valde turgentia inprimis in vna harum feminarum, vterumque exinde ipſum turgentem deprehendimus. Nonne forſan interdum varices, hic orti, vt cauſſae melancholiae, nonne forte ii vt cauſſae mali hyſterici, vel ſaltem ſpecierum ejus, conſiderari debeant, cum preſſione ex iis orta nerui patiantur, neceſſe ſit? ita vt ex preſſione earum in vaſa lymphatica vteri facta, hydropem ejus, ex preſſione in eius acuaginae glandulas facta, fluorem album benignum feminarum, quae nulla certe labe affectae ſunt, quemque propterea forte non immerito haemorrhoides mucoſas vteri appellare poſſimus, oriri, compertum habemus. Sed relinquo haec, quae dicta ſunt, aliorum diſquiſitioni, cum vlteriora obſeruata anatomica ac in morbis attendenda rem forte in poſterum magis dilucidatura ſint.

Reſtat, vt nunc de ſic dicta varico-ſeu cirſo cele dicam, quae ob cauſſas varias, atque ob effectus attentionem meretur. Hic morbus, ſaepiſſime occurrens noſtris temporibus, ex variis quidem aliis cauſſis, potiſſimum tamen ex obſtructione viſcerum infimi ventris, et ex venis varicoſis ortum ſuum ducere

cere videtur. Morbus quidem *) ex ſententia Ill. Richteri aliorumque, epididymidis eſt, atque illa innumera vaſa tumentia pro effectu morbi habenda videntur eſſe venae varicoſae. Certum eſt, ſi cauſſas varias ſpectemus, ex quibus oritur, primam inter cauſſas occaſionales ſemper quaerendam eſſe in dilatatione ac tumore venae ſpermaticae, quae varia ratione, vti ſtatim dicemus, relaxari afficique poteſt, qua obſtructa atque varicoſa facta, regreſſus ſanguinis venoſi ex teſticulo ac epididymide impeditur, vnde omnes illae venae turgent, ac molem interdum tam ingentem in ſcroto contentam generant. Hanc cauſſam, quamquam antea aliter ſentiebat Ill. Richter, jam vt primariam aſſumit; obnoxii inde huic morbo inprimis ſunt hypochondriaci, quorum viſcera digeſtionis debilia, ac quorum nerui imbecilles ac nimis ſenſiles ſunt, indeque forte etiam dolor et in parte affecta et in teſticulo alterius lateris deducendus eſt, quem Ill. Richter tam violentum deſcribit, quem tamen nunquam, niſi a cauſſa hypochondriaca orta eſſet cirſocele, nec aliis medicis mihi amiciſſimis nec mihi obſeruare licuit. Sic quoque in laſciuis, ac in iis, qui vitio illo tam deteſtando, quam nociuo onaniae ſe commaculant, quique inde inſigniter debilitantur, ſaepe occurrit ille morbus,

 in

*) Conf. Ill. Richter, in obſerv. chirurg. Faſcic. II. cap. II. *de herniis*, p. 22. ſqq. in Nov. Comment. reg. ſoc. ſcient. Goetting. Tom. II. it. a Syſtem of ſurgery by Benj. Bell, Vol. I. Edimburgh, 1783. 8. cap. de cirſocele.

in quibus omnibus varices venosi, ob regressum sanguinis difficilem redditum semper interne ac externe occurrunt. Bracheria vel male constructa, vel in incipiente cirsocele applicata, vbi tamen nullum plane vsum praestant, quae saepe cum aliis herniae speciebus, inprimis cum epiplocele confunditur, morbum augent, imo per pressionem ad vasa spermatica factam illum generare et sphacelum, quem mors sequitur, efficere possunt. Nec minus a testiculo venereo male curato, nec non a testiculo per pressionem scirrhoso facto, oriri eam vidi, cuius vnicum exemplum insigne propterea memoratu dignum mihi videtur, quoniam suppuratione destruebantur vasa varicosa, relicto scirrhoso testiculo, id quod rarissime accidit. Occurrit denique species testiculi tumescentis orta post erysipelaceam inflammationem capitis, cujus CULLEN mentionem facit, quamque interdum in aegris occurrere vidi, vbi vasa venosa dilatata sunt ac tument, si in eo symptomatico morbo, vti a medicis aut chirurgis imperitis fit, vel medicamenta incongrua, inprimis mercurialia, adhibentur, quoniam plerumque pro testiculo venereo habetur, vel bracheria, loco suspensoriorum commendantur, varicocele inde gigni facillime potest.

Cogitanti mihi denique de caussa tam celeris incrementi fistularum ani, ab haemorrhoidibus ortarum, putaui saepe, annon tunc fistula in ipsum vas venosum haemorrhoidale proserpens canalem relaxare, destruere, et suppurationem augere possit, ita vt

pars

pars inferior tota vasis varicosi vt fistula ipsa consideranda sit.

§. XIV.

Possem adhuc disserere de variis tumoribus varicosis externis, inprimis hystericarum ac grauidarum feminarum, de erysipelate orto ex varice in hypochondriacis, vel haemorrhoidibus coecis laborantibus, in feminis, quae suppressione menstruorum laborant, de varice aneurysmatico Hunteri de ecchymosi post venaesectionem, de varicomphalo quorundam, deque varicum ruptura in erysipelate orta; sed cum partim limites scriptiunculae hujus non permittant, partim passim ab auctoribus notatu dignissima in lucem edita sint, subsistam in his, quae proposui et, paucis de ratione medendi additis, finem imponam tractationi.

Remedia, quae in externo varice sub initio cum fructu adhibentur, sunt reprimentia ac roborantia, inter quae eminet aqua frigida, spirituosa, acida, et fascia, quam Cl. Theden *) commendauit, cujusque justam applicationem optime descripsit; in progressu morbi vero sal ammoniacum solutum, vel aliud hujus generis medicamentum, resolutioni sanguinis in varice contenti, coagulati atque indurati, accommodatum, vel denique, nisi malum nimis inueteratum sit, vbi nulla medela

*) Conf. Neue Bemerkungen :c. S. 1.

dela locum habet, ad aperiendum tumorem, eumque comprimendum nos accingere debemus. Quod ad vero curam internorum varicum ſpectat, ea multo difficilior videtur, quam externorum: ea autem, ad quae praecipue attendendum mihi eſſe videtur, huc redeunt: Detegendae ſunt cauſſae, quibus regreſſus ſanguinis retardatur, vel impeditur, hae poſitae ſunt vel in fluidis nimis ſpiſſis, vel in ſolidis nimis laxis; inde in priori caſu viſcerum obſtructiones ſoluentia, in altero roborantia atque adſtringentia prae reliquis praeſtant.